

Geslachtsverschillen in het spelgedrag tussen jongens en meisjes

Bachelorthesis Kinder- en Jeugdpsychologie

Floris Scholten

Begeleider: S.A. Brouwers

Faculteit der Sociale Wetenschappen

Departement Psychologie en Gezondheid

Augustus 2008

Samenvatting

Deze thesis vormt een kritisch overzicht van de wetenschappelijke literatuur met betrekking tot de geslachtsverschillen in spelgedrag tussen jongens en meisjes. In dit onderzoek wordt onder andere gekeken naar de invloed van hormonen en de ouders op het spelgedrag van kinderen. Tevens wordt de nadruk gelegd op de mate van bewustzijn van stereotypes in sport en de invloed van de kindertijd op de latere ontwikkeling. Uit het onderzoek komt naar voren dat er nog wel degelijk geslachtsverschillen zijn in spelgedrag. Zo hebben meisjes met CAH een grotere voorkeur voor speelgoed en activiteiten die traditioneel gezien alleen voor jongens geschikt zijn. Vaders lijken een grotere invloed te hebben op bepaalde aspecten van het gedrag van het kind dan moeders. Op sportgebied blijken kinderen zich bewust te zijn van sociale stereotypes van geslacht. Het ontwikkelen van visueel ruimtelijke vaardigheden blijkt een voorspeller voor later academisch succes te zijn.

Keywords: Sports, Gender, Play, Toys, Time use, Hormonal.

Abstract

This paper is a critical overview of sex differences in play behavior between boys and girls in the scientific literature. The influence of hormones and parents on children's play behavior is one point of interest. This survey also emphasizes the degree of consciousness of stereotypes in sports and the influence of behavior in early childhood on the further development. This investigation shows sex differences in play behavior do really exist. Girls with CAH have a greater preference for toys and activities that are traditionally only tolerated for boys. Fathers appear to play a greater role in the development of some aspects of children's behavior than mothers. In sports children are conscious about the existence of social stereotypes of gender. The development of visual-spatial skills seems to be an indicator for later academic success.

Keywords: Sports, Gender, Play, Toys, Time use, Hormonal.

Inleiding

Jongens en meisjes vertonen verschillen in spelgedrag. Zo zie je jongens meer buiten ravotten en met autootjes spelen. Meisjes spelen meer met poppen en zul je sneller binnen met een theesetje in de weer zien. In het volgende verhaal kijken we waar die verschillen in spelgedrag vandaag komen. Deze variaties in spelgedrag ontstaan al op zéér jonge leeftijd. Kinderen van 24 maanden beginnen zichzelf te omschrijven als ‘jongen’ of ‘meisje’ (Kohlberg, 1966; Kohlberg & Ullian, 1974; Sandnabba & Ahlberg, 1999). Dit begrip is niet een simpel label wat ze hebben aangeleerd, maar reflecteert een werkelijk besef van rolpatronen. Zo hebben ze inzicht hoe jongens en meisjes zich op een leeftijd van 5 jaar moeten gedragen (Martin & Ruble, 2004).

Om een goed beeld te krijgen van verschillen tussen jongens en meisjes is het belangrijk om de termen ‘sex’ en ‘gender’ van elkaar te onderscheiden. ‘Sex’ verwijst naar de biologische verschillen tussen de man en de vrouw. ‘Gender’ is aangeleerd en reflecteert de mate van vrouwelijkheid en mannelijkheid (Kerstetter & Schmalz, 2006).

Een survey van de literatuur leert ons dat er met name vier verschillende oorzaken van variaties in spelgedrag tussen jongens en meisjes worden aangestipt. Namelijk, de invloed van hormonen op het spelgedrag van kinderen, de invloed van de ouders op het spelgedrag, de zelfbewustheid van kinderen van sociale stereotypes van geslacht in sport en de invloed van geslachtstyperende activiteiten tijdens de kindertijd op de ontwikkeling van het kind. Wat opvalt is dat deze oorzaken verschillen in de mate van nature/nurture. We gaan nu deze oorzaken één voor één in meer detail bespreken.

Blootstelling aan hormonen in de prenatale periode veroorzaakt mogelijk geslachtsverschillen in gedrag in de toekomst (Phoenix, Goy, Gerall & Young, 1959). Wanneer testosteron tijdens de neonatale periode geïmplanteerd wordt in de amygdala veroorzaakt dit mannelijk gedrag bij vrouwelijke jonge ratten (Meaney & McEwen, 1986). Echter, blootstelling aan antiandrogenen zoals vinclozin en flutamide, zowel tijdens de prenatale als tijdens de vroege neonatale periode, veroorzaakt vrouwelijk gedrag bij mannelijke ratten (Castro, Ward & Bartke, 2003; Hotchkiss, Ostby, Vandenberg & Gray, 2003). Verschillen tussen jongens en meisjes op hormonaal gebied uit zich onder andere in spierkracht, agressiviteit en competitiedrift (Knickmeyer, Wheelwright, Taylor, Raggatt, Hackett, Baron-Cohen, 2005).

Ouders geven aan dat ze hun kinderen zo vrij mogelijk laten bij de keuze van hun speelgoed of spelgedrag. Kinderen blijken dit niet op die manier te ervaren (Freeman, 2007). De kamer van een meisje wordt door de ouders vaak roze geverfd, terwijl de kamer van de jongen eerder een blauwe kleur krijgt. Op deze manier worden kinderen door hun ouders een bepaalde richting opgestuurd.

Sociale normen geven aan dat van mannen verwacht wordt over mannelijke eigenschappen te beschikken en van vrouwen wordt verwacht vrouwelijke karakteristieken te bezitten. Wanneer mannen zich vrouwelijk gedragen of vrouwen zich mannelijk, dan lopen zij het risico gestigmatiseerd te worden. In sport heb je ook te maken met stigmatisaties. Stigmatisaties geassocieerd met geslacht in sport zijn meer opvallend voor een persoon die de sport uitoefent of zich identificeert met die sport dan wanneer dit niet het geval is (Schmalz & Kerstetter, 2006). Wanneer een jongen turnt, bestaat de mogelijkheid dat hij voor 'gay' wordt aangezien. Het geslachtsverschil uit zich in een angst om verkeerd te worden gezien, niet goed te worden begrepen.

Geslachtsverschillen in de tijdsbesteding van kinderen zijn opvallend. Dit zijn verschillen in het soort spel dat het kind beoefend, het invullen van hun vrije tijd en de keuzes van vrienden tijdens hun dagelijkse activiteiten. Onderzoek naar geslachtsontwikkeling veronderstelt dat geslachtsverschillen in het spelgedrag van kinderen eerder verschijnen en doordringender zijn dan geslachtstypering in andere domeinen zoals persoonlijkheid of cognitie (Huston, 1985). Zulke observaties hebben tot de hypothese geleid dat geslachtstypering in de dagelijkse activiteiten van kinderen kunnen leiden tot individuele verschillen in geslachtstyperende mogelijkheden, interesses en persoonlijke-sociale eigenschappen die het kind ontwikkelt tijdens de kindertijd en de vroege adolescentie, eigenschappen die mogelijk belangrijk zijn voor kansen en keuzes in de toekomst (Huston, 1985; Maccoby, 1988; Ruble & Martin, 1998). Het geslachtsverschil uit zich in de keuze van vrijetijdsbesteding.

In het voorliggende verhaal gaan we inventariseren wat werkelijk de verschillen in spelgedrag zijn tussen jongens en meisjes. Dit doen we aan de hand van de genoemde oorzaken. De volgende subvragen zullen worden behandeld:

- 1) Wat voor invloed hebben hormonen op het spelgedrag van kinderen?
- 2) In welke mate wordt het kind door zijn ouders beïnvloed in zijn spelgedrag?

- 3) In welke mate zijn kinderen zich bewust van sociale stereotypes van geslacht in spel en hoe beïnvloedt dit bewustzijn de verdere deelname in spel?
- 4) Wat voor invloed heeft de tijd die kinderen in kindertijd hebben doorgebracht met geslachtstyperende activiteiten op hun ontwikkeling op latere leeftijd?

Methode

Voor het vinden van literatuur is gebruik gemaakt van één zoekmachine. Door trefwoorden in te vullen betrekking hebbend op het onderwerp ‘Verschillen in het spelgedrag tussen jongens en meisjes’ kwamen daar relevante artikelen uitgerold. Het invullen van slechts één trefwoord leverde vaak een te groot en irrelevant resultaat op. Door trefwoorden te combineren werd het resultaat kleiner en werden vaak sneller artikelen gevonden die betrekking hadden op het onderwerp.

Wanneer een geschikt artikel gevonden werd met behulp van de zoekmachine, dan bood de referentielijst van het betreffende artikel vaak een goede uitkomst. Via deze weg zijn de meeste artikelen gevonden. Hieronder ziet u een tabel met het resultaat van de zoekacties in de zoekmachine.

Soort catalogus	Trefwoorden	Aantal gevonden	Aantal gebruikt
PsychInfo	Sports*Gender	42	1
PsychInfo	Gender*Play	124	1
PsychInfo	Gender*Toys	16	1
PsychInfo	Gender*Time use	5	1
PsychInfo	Gender*Toy	30	1
PsychInfo	Play**Hormonal	6	1

Resultaten

Hoofdstuk 1: De invloed van hormonen op het spelgedrag van kinderen.

In dit hoofdstuk zal een beeld worden geschetst van de invloed van hormonen op het spelgedrag van kinderen. Onderzoek heeft laten zien dat zowel mannelijke als vrouwelijke hormonen bestaan en dat beide het spelgedrag van kinderen op een eigen manier beïnvloeden.

Mannelijke hormonen

Een typisch mannelijk hormoon is testosteron. Er is bewijs gevonden voor het idee dat foetale testosteron niveaus effect hebben op het spelgedrag van jongens.

Medroxyprogesterone acetate (MPA) is een synthetisch progestativum dat het testosteronniveau verlaagd. Jongens die op zijn minst één week tussen de tweede en de achtste maand van de zwangerschap blootgesteld werden aan medroxyprogesteron vertoonden minder mannelijk en zelfs vrouwelijk spelgedrag, zoals gemeten werd aan de hand van Bates en Bentler's (1973) Child Game Participation Questionnaire (CGPQ; Meyer-Bahlburg, Feldman, Cohen & Ehrhardt, 1988 (Bates & Bentler, 1973)). De CGPQ is een vragenlijst die ingevuld dient te worden door de ouders. Het is met deze vragenlijst mogelijk om jongens te identificeren die geslachtsgestoord spelgedrag vertonen, deze jongens hebben de neiging een voorkeur te hebben voor meisjesspelgoed (Sandberg, Heino & Meyer-Bahlburg, 1994). Blootstelling aan polychlorinated bipneyls (PCBs) onderdrukt tevens het niveau van testosteron (Hany et al., 1999; Kaya et al., 2002). Uit een studie met Nederlandse schoolkinderen kwam naar voren dat een hogere mate van blootstelling aan PCBs gerelateerd was aan minder mannelijk spel, bepaald met behulp van de Pre-School Activity Inventory (Vreugdenhil, Slijper, Mulder & Weisglas-Kuperus, 2002). De Pre-School Activities Inventory is een psychometrische schaal voor het beoordelen van geslachtstyperend gedrag bij jonge kinderen (Golombok & Rust, 1993).

Naast testosteron is het gonadale hormoon een ander soort hormoon dat mannelijk gedrag veroorzaakt. Gonadale hormonen blijken een sleutelrol te spelen in de ontwikkeling van geslachtstyperend gedrag. Hoge waarden van androgenen tijdens de 'sensitive periods' van de ontwikkeling zorgen voor typisch mannelijk gedrag op het gebied van spelgedrag van kinderen en cognitieve vaardigheden. Lage waarden van androgenen zorgen voor typisch vrouwelijk gedrag op het domein van spelgedrag van kinderen en cognitieve vaardigheden (e.g. LeVay, 1991, 1993; McCormick & Witelson, 1991; Meyer-Bahlburg, 1979). Androgeen is de algemene term voor elke natuurlijke of synthetische stof, meestal een steroïde hormoon, dat de ontwikkeling en het onderhoud van de mannelijke eigenschappen in gewervelde stimuleert en controleert. Dit houdt ook de activiteit van de mannelijke geslachtsorganen en de ontwikkeling van de mannelijke secundaire geslachtskenmerken in. Het best bekende androgeen is waarschijnlijk testosteron.

Meisjes met congenital adrenal hyperplasia (CAH), dit zijn meisjes die hoge androgene waarden bezitten tijdens de prenatale en postnatale perioden, hebben een grotere voorkeur voor speelgoed en activiteiten die traditioneel gezien alleen voor jongens geschikt zijn (Berenbaum & Hines, 1992; Dittman, Kappes, Kappes, Borger,

Stegner et al., 1990). Ook bleken zij over betere ruimtelijke vaardigheden te beschikken dan meisjes in de controlegroep (Resnick, Berenbaum, Gottesman, & Bouchard, 1986). Dit geeft aan dat het hormoon CAH invloed heeft op de ruimtelijke vaardigheden van meisjes. De observatiestudies van Berenbaum laten zien dat meisjes met CAH meer met jongensspeelgoed en minder met meisjesspeelgoed spelen dan hun zussen die geen CAH bezitten. Hoe milder het niveau van CAH, des te hoger is de enzymactiviteit, wat als gevolg heeft dat het niveau van de androgenen lager ligt. Dit lagere niveau van de androgenen heeft als gevolg dat meisjes minder tijd doorbrengen met jongensspeelgoed (Nordenstrom, Servin, Bohlin, Larsson, & Wedell, 2002).

Meisjes die zijn blootgesteld aan hoge waarden van mannelijke of vrouwelijk verminderde hormonen, dankzij inname van de moeder tijdens de zwangerschap, vertonen agressiever gedrag dan normaal van meisjes verwacht mag worden (Reinisch, 1981).

Het hormoonproces

Het is interessant om te kijken hoe het hele proces van hormonen in zijn werk gaat. Zo blijkt het te zijn dat hormonale effecten op gedrag waarschijnlijk niet alleen een simpele verandering van de waarde van het hormoon op een bepaald moment in de ontwikkeling reflecteren. Het is een heel proces waarin verschillende factoren een invloed op hebben, zoals timing, duur, dosis, vorm van blootstelling aan het hormoon, variatie in hormoon receptor gevoeligheid en verschillende 'sensitive periods' voor verschillende aspecten van gedrag (Goy & McEwen, 1980; LeVay, 1993). Zoals hierboven beschreven, zie je dat het grootse effecten kan hebben voor het (spel)gedrag wanneer kinderen in de periode van de geboorte in aanraking komen met bepaalde hormonen. Wanneer dit op latere leeftijd gebeurt, zal het niet zulke verstrekkende effecten hebben.

Geslachtsdelen

Uit onderzoek blijkt dat de mate van interesse voor typisch jongensspeelgoed in sterke mate geassocieerd is vermannelijking van de genitaliën, een indicator voor blootstelling aan androgenen in de prenatale periode. Er werd verondersteld dat gedragsveranderingen, waaronder de interesse voor jongensspeelgoed, van meisjes met CAH het resultaat waren van een andere manier van opvoeden, omdat de ouders

getriggerd werden door de vermannelijking van de geslachtsdelen van hun dochter. Recenter onderzoek laat zien dat de interesse in activiteiten van het andere geslacht eerder het resultaat zijn van een direct effect van androgenen op de hersenen dan van een sociale invloed, zoals hierboven beschreven (Berenbaum, 1998). In ernstige vormen leidt de vermannelijking van de geslachtsdelen tot twijfel voor de toewijzing van de sexe tijdens de geboorte, zo komt het voor dat meisjes aanvankelijk voor een jongen worden aangezien (Nordenstrom, Servin, Bohlin, Larsson, & Wedell, 2002).

Vrouwelijke hormonen

Zoals uit de hierboven geschreven tekst duidelijk wordt, komt alleen de invloed van de mannelijke hormonen op het spelgedrag van meisjes naar voren. In de literatuur is dit tevens het geval. In de wetenschappelijke literatuur wordt vooral aandacht besteed aan meisjes met CAH en de invloed daarvan op hun spelgedrag. Over de invloed van vrouwelijke hormonen op het spelgedrag van jongens wordt weinig tot niets beschreven. Dit is een aandachtspunt voor toekomstig onderzoek, want het is interessant om dit te onderzoeken.

Hoofdstuk 2: De invloed van ouders op het spelgedrag van kinderen

In dit hoofdstuk gaan we bekijken in welke mate ouders invloed uit oefenen op het spelgedrag van kinderen. De kamers van kinderen worden ingericht met speelgoed en decoraties die typerend zijn voor het geslacht (Rheingold & Cook, 1975; O'Brein & Huston, 1985). Zo worden meisjes vaak door hun ouders overrompeld met poppen, terwijl jongens toch vaker speelgoed autootjes en dergelijke krijgen. In het volgende deel gaan wij bekijken hoe dit stereotypisch gedrag van ouders en haar invloed op het spelgedrag van kinderen in de literatuur is beschreven.

De voorkeur van de ouder

De voorkeur van ouders uit zich vaak al tijdens de zwangerschap. Veel aanstaande ouders willen graag tijdens de zwangerschap al te weten of hun toekomstige baby een jongen of een meisjes is. Deze kennis zorgt ervoor dat er zo vroeg al bij ouders verwachtingen omtrent geslacht passend gedrag ontlokt worden (Rubin, Provenzano & Luria, 1974; Wiberg, 1988). Ouders prefereren over het algemeen dat hun kinderen blijven vasthouden aan de traditionele geslachtsrollen en zijn ongerust wanneer dit niet het geval is (Martin, 1990). Ouders hebben andere

verwachtingen van de persoonlijkheid van hun zoon dan van hun dochter (Maccoby & Jacklin, 1974; Rubin, Provenzano & Luria, 1974; Travis & Wade, 1984) en ze voorspellen dat hun kinderen zich bezig houden met speelgoed dat past bij hun eigen geslacht (O'Brein & Huston, 1985; Peretti & Sydney, 1984; Schau, Kahn, Diepold & Cherry, 1980).

De voorkeur van ouders voor traditionele geslachtsrollen wordt alleen maar sterker tijdens het opgroeien van het kind. Fagot en Leinbach (1989) constateerden dat er ouders zijn die emotioneel reageren wanneer hun kind met een leeftijd van 18 maanden geslachtstyperend gedrag vertoont. Onderzoek laat zien dat kinderen van ouders met een sterke voorkeur voor traditionele geslachtsrollen op jongere leeftijd beginnen met het labelen van geslacht tijdens het bekijken van een foto dan hun leeftijdsgenoten waarvan de ouders emotioneel minder sterk reageren bij het vertonen van geslachtstyperend gedrag. Op een leeftijd van 27 maanden lieten de 'early labelers' in sterkere mate traditioneel geslachtstyperend gedrag zien in vergelijking met hun 'late-labeling' leeftijdsgenoten. Op 4 jarige leeftijd laten de 'early-labelers' een hogere score zien op een geslachtsrollen discriminatie test. Dit veronderstelt dat het emotioneel reageren van de ouders op geslachtstyperend gedrag tijdens de jonge ontwikkeling is gerelateerd aan vroegere ontwikkeling van geslachtstyperende gedachten en gedragingen van de kinderen (Turner & Gervai, 1995).

Persoonlijkheidstrekken

Om voor de rest van het verhaal duidelijk te blijven is het verstandig om het verschil tussen vrouwelijke en mannelijke trekken aan te stippen. Onder de categorie vrouwelijke trekken vallen pessimisme en een sterke mate van expressiviteit. Bij mannelijke trekken wordt gedacht aan patserig gedrag, opschepperij, het gevoel hebben zich te moeten bewijzen en vechten. Het moet benadrukt worden dat meisjes en jongens zowel masculien als feminien kunnen zijn, net zoals moeders en vaders dat zijn. Bijvoorbeeld, een jongen mengt zich regelmatig in typisch meisjes spelgedrag, maar hij doet dit nog steeds minder vaak dan het gemiddelde meisje. Een meisje communiceert met haar vrienden op een typisch mannelijke manier, maar zij doet dit minder vaak dan de gemiddelde jongen, haar interactiestijl is mannelijker vergeleken met andere meisjes (Turner & Gervai, 1995).

De geslachtsgerelateerde persoonlijkheidstrekken van de vader voorspellen de geslachtstyperende interacties met hun leeftijdsgenoten. Vaders met meer masculiene

eigenschappen hadden kinderen met weinig feminiene trekken in hun sociale interacties, overwegend meer vrouwelijke vaders hadden kinderen die in mindere mate typisch mannelijke trekken lieten zien in hun sociale interacties met andere kinderen (Turner & Gervai, 1995). Zo hadden vaders, die meer aandacht besteedde aan de verzorging van het kind, kinderen die zich meer bezig hielden met typisch vrouwelijke activiteiten (Gervai et al., 1995; Witherspoon & Prior, 1991).

Nu we gekeken hebben naar de invloed van persoonlijkheidstrekken van de ouders op het gedrag van het kind, is het interessant om te kijken wat de invloed van persoonlijkheidstrekken van de ouders is op de mate van bewustzijn van geslachtsrollen bij de kinderen. Consistent met de verwachtingen hebben vaders, die zich mengen in typisch vrouwelijke huishoud en kindertaken, kinderen die zich minder bewust zijn van de typische geslachtsrollen. Des te meer de ouders zich houden aan de traditionele geslachtsrollen, des te groter is de kennis van de geslachtsrollen bij hun kinderen (Turner & Gervai, 1995). De kennis van de kinderen over de verschillende geslachtsrollen had tevens te maken met het algemene niveau van de cognitieve ontwikkeling (Serbin et al., 1993). Uit een onderzoek van Muller & Goldberg (1980) kwam naar voren dat kinderen met een leeftijd van vijf jaar oud verwachten dat jongens en meisjes op een geslachtstyperende manier behandeld worden door hun ouders. Kleuters zijn in staat om een beeld te vormen van gedachtegang van anderen over geslacht en kleuters zijn zich bewust van culturele verwachtingen in de omgeving van geslacht en wat de invloed hiervan is op de behandeling van kinderen door de ouders.

Vaders versus Moeders

Vaders lijken een grotere rol te spelen bij de ontwikkeling van bepaalde aspecten het spelgedrag van het kind dan moeders. De persoonlijkheidstrekken van de vader voorspellen de interactiestijl van het kind. Geslachtstyperende gedragingen van het kind worden voorspeld door vaders die zich bezig houden met verzorging van hun kinderen. De persoonlijkheid van de moeder was een voorspeller voor het spelgedrag van het kind, maar op een inconsistente manier. Moeders die zich vrouwelijk gedroegen hadden juist dochters die zich minder vrouwelijk uitten. De voorkeur van kinderen voor speelgoed was tevens tegen de intuïtie indruisend, moeders die zich mannelijker gedroegen hadden kinderen met een grotere voorkeur voor vrouwelijk speelgoed. Zowel de persoonlijkheidstrekken van de vader als die van de moeder

voorspelde de flexibiliteit van de kinderen. Waar die van de vader consistent waren met geslachtstypering (mannelijke vaders hebben minder flexibele kinderen), was dit bij de moeders niet het geval (vrouwelijke moeders hebben meer flexibele kinderen) (Turner & Gervai, 1995).

Zonen versus dochters

Geslachtstyperend gedrag van de ouders zou geslachtpassend gedrag bij de kinderen voorspellen, meisjes zouden zich meer als meisjes gaan gedragen en jongens meer als jongens. Uit onderzoek komt naar voren dat zowel voor meisjes als voor jongens veel effecten dezelfde richting op wijzen. Als we dit op het spelgedrag betrekken komt het er op neer dat het vertoonde gedrag geschikt was of typisch was voor het ene geslacht, maar ongeschikt of niet typerend voor het andere geslacht. Anders gezegd, een bepaalde eigenschap van de ouder beïnvloedde zowel meisjes als jongens op dezelfde manier. Zonen van moeders met een vrouwelijke persoonlijkheid speelden meer met geslachtspassend speelgoed, meisjes speelden juist minder vaak met geslachtstyperend speelgoed. Zonen, waarvan de vader een belangrijke rol vervulde bij het verzorgen van de kinderen, speelden meer met speelgoed dat juist als geschikt gezien werd voor het andere geslacht. Dochters van deze vaders speelden juist minder met speelgoed dat traditioneel gezien alleen geschikt was voor het andere geslacht (Turner & Gervai, 1995).

Hoofdstuk 3: De mate van bewustheid van sociale stereotypes van geslacht in sport

In het volgende hoofdstuk gaan we bekijken in welke mate kinderen zich bewust zijn van sociale stereotypes van geslacht in sport. Hoewel een aantal jaar geleden vrouwelijke sporters misschien nog ondergeschikt waren aan mannelijke sporters, ontvangen vrouwelijke sporters hedendaags minstens zoveel media aandacht en algehele herkenning. Het vrouwelijk atletische vermogen wordt steeds vaker geprezen in traditioneel mannelijke sporten, zoals basketbal, voetbal en ijshockey (Colley, Nash, O'Donnell & Restorick, 1987; Koivula, 1995; Matteo, 1986). Ondanks deze tekenen van succes, blijven de stereotypes voor 'inappropriate' en 'appropriate' vrouwelijke en mannelijke sporten bestaan (Riemer & Visio, 2003).

Sociaal oogpunt

Uit onderzoek blijkt dat mannen onder een grotere druk staan om aan de sociale ideeën van geslacht te conformeren dan vrouwen (Colley et al. 1987; Deaux, 1985; Deaux & Lewis, 1984; Fagot, 1981; Harris & Jennings, 1977; MacCoby & Jacklin, 1974). Dit is vooral het geval bij sporten en fysieke activiteiten waar vanuit sociaal oogpunt verwacht wordt dat mannen hun mannelijkheid vertonen (Koivula, 1995). Recent onderzoek laat zien dat het als meer acceptabel gezien wordt wanneer meisjes mannelijke sporten en activiteiten uit oefenen dan wanneer jongens zich in vrouwelijke sporten en activiteiten mengen (Boyle, Marshall & Robeson, 2003; Riemer & Visio, 2003; Wiley, Shaw, Havitz, 2000).

Het aantal meisjes dat een jongenssport beoefende was groter dan het aantal jongens dat een meisjessport beoefende. Mogelijk kan deze uitkomst het gevolg zijn van het type sporten, dat de kinderen aangeboden kregen, maar het geeft aan dat het voor een meisje of vrouw als meer acceptabel wordt gezien wanneer zij een mannelijke sport beoefenen dan de uitvoering van een vrouwelijke sport door een man. Meisjes en vrouwen die een mannelijke sport uitvoeren lopen een kleiner risico gestigmatiseerd te worden dan mannen die een vrouwelijke sport beoefenen. Dit is te wijten aan een hogere sociale waarde en status die mannelijke activiteiten toegewezen krijgen en de moeite die vrouwen en meisjes doen om respect te verdienen bij het beoefenen van een traditioneel mannelijke sport (Czisma, Wittig & Schurr, 1988; Liben, Bigler & Krogh, 2001; Signorella, 1999).

Wanneer jongens enige indicatie van vrouwelijkheid vertonen of afdwalen van de mannelijk normen, is het mogelijk dat er vraagtekens worden gezet bij hun mannelijkheid. Samenvattend, deelname in jongensactiviteiten door meisjes wordt maatschappelijk meer geaccepteerd dan wanneer jongens zich in meisjesactiviteiten willen mengen. (Henderson et al. 1999; Heywood & Dwrkin, 2003; Liben et al. 2001; Messner, 1998, 2002; Riemer & Visio, 2003). Het lijkt er op dat meisjes en vrouwen meer vrijheid krijgen bij het uitkiezen van een sport dan jongens.

Uit onderzoek van Schmalz en Kerstetter (2006) komt mooi naar voren waarom kinderen, vanuit sociaal oogpunt, sport ervaren als geschikt voor zowel jongens als meisjes. Uit de data komt naar voren dat jongenssporten agressief zijn, het kunnen gevaarlijke activiteiten zijn waar het mogelijk is vies te worden of pijn te lijden. Jongens en meisjes geven beide aan dat jongens het niet erg vinden om vies te worden en meisjes niet deelnemen aan zulke sporten, omdat ze bang zijn pijn gedaan

te worden. Aan de andere kant, meisjessporten worden gedefinieerd aan de hand van rekwisieten of worden geassocieerd met esthetische activiteiten, zoals dansen of gecoördineerde bewegingen. Jongens en meisjes worden vaak verwezen naar het stigma 'girlie' wanneer zij zich bezig houden met meisjessporten. Ondanks de inspanningen die er gedaan worden om de verkondigde sociale geslachtsrollen in sport te verminderen, komt uit onderzoek de prevalentie en persistentie van geslachtsbias in sport helder naar voren (Schmalz en Kerstetter, 2006).

Bewustheid stereotypes

Pinel (1999, 2002) benadrukte dat individuen verschillen in de mate dat zij zich bewust zijn van stigma's. Mensen gedragen zich op een manier die de mate van stigma bewustheid reflecteert. In interviews uit het onderzoek Schmalz en Kerstetter (2006) komt naar voren dat kinderen zich bewust zijn van stereotypes in sport. Liben en Bigler (2002) demonstreren dat kinderen hun gedachten en gedrag over stigma's ordenen aan de hand van wat zij anderen zien doen. Hieronder worden twee interviews vermeldt waar dit gegeven mooi naar voren komt.

Kate, age 10 (K)

Interviewer (I): Do you know what makes them boys' sport?

K: Well, no.

I: Any thought at all?

K: Well, for baseball, usually like on TV all I see is guys on their team. I don't really see any professional ... I see professional softball, but I don't see professional baseball with girl on it.

Liam, age 8 (L)

I: What's a boys' sport?

L: Like football.

I: Football is a boy' sport. What makes it a boys' sport? Do you know?

L: Because mostly boys play it.

In een aantal andere interviews werden gedragstrekken gebruikt om jongens en meisjes sporten van elkaar te onderscheiden. Jongens sporten waren vaak identificeerbaar vanwege mannelijke gedragstrekken tijdens de beoefening, zoals

agressie en competitiedrift. Rekwisieten werden vaak gebruikt om vrouwelijke sporten te karakteriseren (Schmalz & Kerstetter, 2006).

Eric, age 9 (E)

I: What do you like about them (Sports)?

E: Because in football sometimes you can tackle and in wrestling you can kind of hurt them, and in baseball you get to run a lot. You throw baseballs and you get to hit them. (Aggression)

Trevor, age 10 (T)

(having established that he thinks soccer is a boys' sport)

I: Okay, did you like soccer?

T: Yes.

I: What did you like about it? Do you know?

T: I got ... the ball came up and hit me in the face one time.

I: And that was fun?

T: No.

I: That was not fun?

T: The fun part is when you win. (Competition)

Johnny, age 8 (J)

I: What's an example of a boys' sport?

J: Football.

I: What's an example of a girls' sport?

J: Cheerleading.

I: Would you ever do cheerleading?

J: No.

I: Why wouldn't you ever do cheerleading?

J: Because it's for girls.

I: What makes it for girls?

J: Because boys don't use pompoms and all that. (Gestured shaking pompoms in a 'feminine manner' with his hands.)

Deze interviews laten duidelijk zien dat jongens en meisjes van 8 tot 10 jaar zich bewust zijn van de stereotypen van geslacht in sport en in welke mate deze stereotypen hun gedrag en keuzes beïnvloeden. Echter, ze begrijpen niet de betekenis van de stereotypen. De kinderen gedragen zich op een dusdanige manier dat zij zich conformeren aan de sociale normen van passend en opgepast gedrag gebaseerd op geslacht, geleerd van de media, de gemeenschap, familie en vrienden. Ze beheersen niet de eigenschap om na te gaan waarom ze zich conformeren aan de sociale normen. Ondanks dat er pogingen gedaan worden om het beeld te verbeteren dat jongens en meisjes gelijk zijn op verschillende domeinen, laten conversaties met kinderen zien dat zij zich bewust zijn van de sociale beperkingen in sport en fysieke activiteit gebaseerd op geslacht (Schmalz & Kerstetter, 2006).

Metheny (1965) was de eerste die sociale stereotypen van geslacht in sport en het fenomeen van geslacht categorisatie in sport onderzocht. Gerelateerd onderzoek binnen de afgelopen twintig jaar laat zien dat ondanks veranderingen in de maatschappij en ontwikkelingen naar gelijke kansen en feminisme, stereotypen van geslacht blijven bestaan (Colley et al. 1987; Koivula, 1995; Liben et al. 2001; Matteo, 1986; Signorella, 1999). Uit onderzoek van Riemer en Visio (2003) kwam naar voren dat sex-typing nog steeds bestaat, maar dat het bij minder sporten het geval is in vergelijking met het onderzoek van Metheny. Overeenstemmend, uit het onderzoek van Schmalz en Kerstetter werd duidelijk dat kinderen minder sporten als geslachtsspecifiek ervoeren dan in het werk van Metheny genoemd werd. Deze bevindingen zijn bemoedigend voor het ontstaan van een natuurlijke sport zonder geslachtstyperende sporten.

Stigmatisatie

De data van Schmalz en Kerstetter (2006) laten in de sporten dans, ballet, gymnastiek en gewichtheffen voor zowel jongens als meisjes een statistisch significante relatie zien tussen participatie en stigma. Kinderen van beide seksen die de sporten dans, ballet en gymnastiek niet beoefenden waren zich in grotere mate bewust van de stigmatisatie dan kinderen die de sporten dans, ballet en gymnastiek wel uitvoerden. Dit gegeven is niet onverwachts voor jongens, maar een interessante observatie voor meisjes. Ballet en dans zijn namelijk geïdentificeerd als meisjessporten, maar toch is er sprake van een grotere mate van bewustheid van stigmatisatie bij meisjes die de sport niet beoefenen dan bij meisjes die de sport wel

uitvoeren. Een mogelijke uitleg voor dit gegeven ligt in de persoonlijkheid, die symbolisch gecommuniceerd wordt door middel van deelname. Onderzoekers stellen dat sporten en activiteiten die traditioneel alleen voor meisjes geschikt zijn als minder waardevol worden toegekend en een lagere plaats in de maatschappij krijgen toegewezen dan traditioneel mannelijke sporten en activiteiten (Csizma et al. 1988; Kane, 1990; Koivula, 1995; Liben et al. 2001; Messner, 2002). Theoretici hebben geopperd dat bepaalde activiteiten waaraan mensen deelnemen, geassocieerd zijn met verschillende persoonlijkheidseigenschappen die symbolisch kenbaar gemaakt worden door middel van deelname (Dimanche & Samdahl, 1994; Haggard & Williams, 1992; Mannell & Kleiber, 1997). Dus, individuen die zich in hoge mate bewust zijn van stigma's, zijn gevoeliger voor de identiteit die ze aan de buitenwereld vertonen door deelname aan vrouwelijke sporten en ze hebben niet de behoefte om deze identiteit aan te nemen. Uit onderzoek van Schmalz en Kerstetter (2006) wordt duidelijk dat kinderen zich bewust zijn van het risico een etiket opgeplakt te krijgen door deelname of associatie met een uit sociaal oogpunt gezien ongepaste sport, maar ze blijken niet volledig te begrijpen waarom of hoe het stereotype zich manifesteert.

Het meest prominente stigma dat deelnemers van cross-gender bezigheden kunnen opgeplakt krijgen is homoseksualiteit. Jongens die participeren in stereotypische meisjessporten zijn minder agressief, niet competitief, gematigd en worden in verband gebracht met andere stereotypische vrouwelijke eigenschappen (Koivula, 1995; Shaw, 1999). Daaropvolgend, jongens die deelnemen aan traditioneel vrouwelijke sporten, worden gestigmatiseerd als homo. Meisjes die traditioneel gezien typische mannelijke sporten uitoefenen worden gestigmatiseerd als lesbienne, omdat zij typisch mannelijke karakteristieken demonstreren. Met dit gegeven in het achterhoofd zou je er vanuit gaan dat kinderen die zich bewust zijn van stigmatisatie niet deelnemen aan sporten die sociaal gezien gedoemd zijn voor het andere geslacht. Dit is het geval bij jongens, maar niet voor meisjes. Een verklaring hiervoor is dat meisjes, die zich bewust zijn van stigma's, op de hoogte en gevoelig zijn voor de lagere sociale status waarmee vrouwelijke sporten en activiteiten geassocieerd worden. Om deze reden proberen ze betrokkenheid en associatie met zulke activiteiten te vermijden (Crocker, Major & Steele, 1998; Steele, 1997; Steele & Aronson, 1995; Swim & Hyers, 2001).

Hoofdstuk 4: De invloed van de kindertijd op de latere ontwikkeling

In het laatste hoofdstuk wordt bekeken wat de invloed is van spelgedrag van kinderen op de latere ontwikkeling. Het is wereldwijd bekend dat spel kinderen de kans geeft om belangrijke cognitieve en sociale vaardigheden te leren.

Cognitieve vaardigheid

Visueel ruimtelijke vaardigheid is een onderdeel van cognitieve vaardigheid die regelmatig geassocieerd wordt met geslachtsverschillen (Huttenlocher & Levine, 1993) en bijzondere spelvoorkeuren (Tracy, 1987). In meerdere onderzoeken is naar voren gekomen dat ruimtelijke vaardigheden gerelateerd zijn aan prestaties op wiskunde en natuurwetenschappen (Casey, Pezaris & Nutall, 1992; Tracy, 1990) en dat mannen over het algemeen beter scoren dan vrouwen op de meeste visueel ruimtelijke taken, dit is het geval tijdens de 'adolescence' (Burns & Reynolds, 1988; Geary, Gilger & Elliott-Miller, 1992; Harris, 1981; Maccoby & Jacklin, 1974; McGee, 1979; Tracy, 1990), de 'middle childhood' (Johnson & Meade, 1987; Kerns & Berenbaum, 1991) en de 'preschool' jaren (Huttenlocher & Levine, 1993).

Omgevingsfactoren

Sommige onderzoekers leggen de nadruk op omgevingsfactoren voor het ontstaan van geslachtsverschillen. Zo spelen geslachtstyperende spelactiviteiten een belangrijke rol in het ontstaan van geslachtsverschillen in visueel ruimtelijke vaardigheden (Newcombe, 1982; Sherman, 1967). Er is bewijs gevonden voor de hypothese dat jongens vaker met blokken en ander speelgoed spelen, dat twee- en driedimensionale manipulaties en transformaties bevordert, dan meisjes (Tracy, 1987). Dit tekort aan oefening draagt bij aan het slechter presteren van meisjes op visueel ruimtelijke taken. Hierbij moet je bijvoorbeeld denken aan het vangen van een bal. Uit onderzoek van Baenninger en Newcombe (1989) komt naar voren dat zowel bij mannen als vrouwen deelname in ruimtelijke spellen gerelateerd is aan ruimtelijke vaardigheden.

Analyseren, visualiseren en visueel motorische coördinatie zijn terugkerende vaardigheden bij het spelen met kunstmateriaal en reproductie van een complex bouwwerk van blokken. Wanneer kinderen zich bezig houden met kunst hebben zij de mogelijkheid om vaardigheden als visueel analyseren en reproduceren van objecten te oefenen. Deze bevindingen zijn consistent met de notie dat de oog-hand coördinatie

en de bekwaamheid om de omgeving gedetailleerder te zien bevorderd wordt door met kunstmaterialen bezig te zijn (Caldera, McDonald Culp, O'Brein, Truglio, Alvarez & Huston, 1999).

Wanneer kinderen goed waren in het bouwen van constructies met blokken, dan werd dit als een voorspelling gezien voor een gunstige score op de 'embedded figures test'. Bij de 'embedded figures test' moeten kinderen proberen simpele figuren te ontdekken die in complexe figuren ingebed zijn. Hoe beter dit lukt, des te scherper is de analytische waarneming (Berger, Aerts, van der Sijde, van den Bogart-Bex & Teunisse, 2002).

Schoolprestaties

Er is de afgelopen halve eeuw veel onderzoek gedaan naar verschillen tussen de academische resultaten van jongens en meisjes. Over het algemeen scoren meisjes hogere punten tijdens hun schoolcarrière dan jongens. Aan het eind van het schooljaar blijken jongens hoger te scoren op wiskunde (Benbow & Stanley, 1980; Chipman & Thomas, 1985; Pallas & Alexander, 1983). Verschillende factoren worden aangewezen als mogelijke oorzaken voor de verschillende schoolprestaties van jongens en meisjes. Deze factoren kunnen onderverdeeld worden in twee algemene categorieën, namelijk geslachtsverschillen in responsiviteit in de klas en geslachtsverschillen in cognitieve probleemoplossende vaardigheden (Serbin, Zelkowitz, Doyle & Gold, 1990).

Meisjes hebben over het algemeen een zoetere manier van spelen, bijvoorbeeld wanneer ze met poppen bezig zijn. Jongens houden zich veel meer bezig met een fysieke manier van spelen, zijn baldadiger en vinden het leuk om de wereld te ontdekken (Serbin et al., 1990). Deze manier van spelen zie je terug in het klaslokaal. Observatiestudies laten zien dat meisjes gehoorzamer zijn en meer tijd doorbrengen in door de leraar gestructureerde activiteiten dan jongens (Carpenter & Huston-Stein, 1980; Huston, Carpenter, Atwater & Johnson, 1986). Het klaslokaal bevordert gedrag dat typerend is voor meisjes: gehoorzamen aan regels en een voorkeur voor gestructureerde taken. De school is intolerant naar het mannelijke gedrag, zoals het fysieke spel en de voorkeur ongestructureerde taken. Kortom, gehoorzaam gedrag en een voorkeur voor gestructureerde taken zijn een voorspeller voor academisch succes (Serbin et al., 1990).

Geslachtsverschillen in cognitieve vaardigheden is een tweede gebied van onderzoek. Het verschil in visueel ruimtelijk probleemoplossend vermogen tussen de geslachten uit zich in verschillen in prestaties op wiskunde en natuurwetenschap (Fenema & Sherman, 1977; Fenemance & Taitre, 1985; Rosenthal & Rubin, 1982). Dat jongens beter zijn op deze gebieden komt al naar voren tijdens de 'junior high school age' (Marshall & Smith, 1987).

Uit onderzoek komt naar voren dat oefening noodzakelijk is voor het verkrijgen van visueel ruimtelijke vaardigheden (Benninger & Newcombe, 1989). Meisjes hebben op dit gebied te weinig oefening gehad, dit is te wijten aan een gebrek aan activiteiten en ervaringen uit hun omgeving, die hun de kans hadden moeten bieden om deze vaardigheden te oefenen (Connor, Schackman & Serbin, 1978; Connor, Serbin & Schackman, 1977; Sherman, 1967, 1978; Signorella, Jamieson & Rupa, 1989). De activiteiten die visueel ruimtelijke vaardigheden bevorderen zijn typisch mannelijk, ze worden als meer geschikt gezien voor jongens dan voor meisjes (Connor & Serbin, 1977; Newcombe, Bandura & Taylor, 1983; Serbin & Connor, 1979) en zijn voor jongens makkelijker om mee in aanraking te komen (O'Brien & Huston, 1985; Rheingold & Cook, 1975). De grotere toegankelijkheid voor jongens om met jongensspeelgoed in aanraking te komen lijkt een voorspeller te zijn voor de superioriteit van jongens op het gebied van visueel ruimtelijke vaardigheden (Serbin et al., 1990).

Discussie

Het doel van deze thesis is antwoord te geven op de vraag of er geslachtsverschillen bestaan in het spelgedrag van kinderen. Om deze vraag zo goed mogelijk te beantwoorden hebben is er een literatuuronderzoek uitgevoerd. Een survey van de literatuur leert ons dat er vier verschillende oorzaken van variaties in spelgedrag tussen jongens en meisjes in het bijzonder worden aangestipt. Namelijk, de invloed van hormonen op het spelgedrag van kinderen, de invloed van de ouders op het spelgedrag, de zelfbewustheid van kinderen van sociale stereotypes van geslacht in sport en de invloed van geslachtstyperende activiteiten tijdens de kindertijd op de ontwikkeling van het kind. In deze studie is getracht deze vier oorzaken zo goed mogelijk nader te analyseren.

Uit onderzoek komt vooral naar voren dat mannelijke hormonen van invloed zijn op het spelgedrag van meisjes. Wanneer meisjes tijdens de prenatale en

postnatale periode werden blootgesteld aan mannelijke hormonen, gaven zij aan een grotere voorkeur te hebben voor jongensspeelgoed. Tevens bleken zij over betere ruimtelijke vaardigheden te beschikken dan van een normaal meisje verwacht mag worden, zoals in onderzoek van Berenbaum et al. (1992) naar voren kwam. De beperking van het onderzoek naar de invloed van hormonen op het spelgedrag van kinderen is dat er vooral veel onderzoek is gedaan naar meisjes met CAH. Een beperking van het onderzoek met meisjes met CAH is dat het geen perfect bewijs levert voor de relatie tussen de vroege blootstelling aan androgenen en mannelijk gedrag. Behalve androgenen, hebben meisjes met CAH ook abnormale waarden van andere hormonen, zoals progesteron en corticosteroiden. Het is onwaarschijnlijk dat deze hormonen bijdragen aan het mannelijke gedrag van meisjes met CAH, omdat ze minder consistente gedragseffecten vertonen dan androgenen en mogelijk het mannelijke gedrag in de weg staan (Erpino, 1975; Hull, Franz, Snyder & Nishita, 1980). Voor vervolgonderzoek is het interessant om te onderzoeken wat het effect van vrouwelijke hormonen is op het spelgedrag van jongens.

Als we kijken naar de invloed van de ouders op het spelgedrag van kinderen, wordt benadrukt dat het emotioneel reageren van de ouders op geslachtstyperend gedrag tijdens de jonge ontwikkeling is gerelateerd aan vroegere ontwikkeling van geslachtstyperende gedachten en gedragingen van de kinderen. Zo lijken vaders een iets grotere invloed te hebben op bepaalde aspecten van het spelgedrag, de geslachtsgerelateerde persoonlijkheidstrekken van de vader voorspellen de geslachtstyperende interacties met hun leeftijdsgenoten (Turner & Gervai, 1995). Een minpunt van het onderzoek van Turner en Gervai (1995) is dat zij alleen kinderen hebben gebruikt met een leeftijd van vier jaar. Voor vervolgonderzoek is het nuttig om kinderen van meer verschillende leeftijden toe te passen. Zelfs wanneer de variabelen van de ouders het spelgedrag van kinderen voorspelden, was de mate van variantie laag. Dit suggereert dat er andere mechanismes zijn die samen met het gedrag van de ouders invloed hadden op het spelgedrag van het kind. Hier zal verder onderzoek naar gedaan moeten worden. Het kan zo zijn dat het verschil in behandeling van de ouders tussen jongens en meisjes ontstaat door het gedrag en de voorkeuren van de kinderen. Zo rapporteerden vaders dat zij liever een pop gaven aan een eenjarig meisje dan aan een eenjarige jongen, maar zij gaven ook aan dat jongens minder graag met poppen speelden dan meisjes (Snow, Jacklin & Maccoby, 1983). Ouders bekrachtigen dus verschillen, maar creëren ze ook.

Op sportgebied blijken kinderen zich bewust te zijn van stereotypes, zoals blijkt uit de interviews in het onderzoek van Schmalz en Kerstetter (2006). Kinderen ordenen hun gedachten en gedrag aan de hand van wat zij anderen zien doen (Liben & Bigler, 2002). Individuen die zich in hoge mate bewust zijn van stigma's, zijn gevoeliger voor de identiteit die ze aan de buitenwereld vertonen door deelname aan vrouwelijke sporten en ze hebben niet de behoefte om deze identiteit aan te nemen. Voor vervolgonderzoek is het belangrijk om rekening te houden met omgevingsfactoren die van invloed kunnen zijn op de zienswijze naar sport. Zo kunnen attitudes ten opzichte van sport per regio verschillen en dit is ook afhankelijk van de populatie. De populatie van dit onderzoek bestond grotendeels uit blanke mensen. Een meer diverse populatie levert mogelijk andere resultaten op, daarom is het nuttig om een zelfde soort onderzoek uit te voeren onder een populatie uit diverse regionen en van verschillende etniciteiten. Een zelfde soort onderzoek uitvoeren met oudere kinderen is een andere goede tip voor vervolgonderzoek, omdat dit onderzoek zich beperkt tot kinderen van 8 tot 10 jaar. Een longitudinale studie van de onderzoekspopulatie zou het beste aangeven hoe geslacht en geslachtstigma's veranderen in de periode van de kindertijd naar de adolescentie (Schmalz & Kerstetter, 2006).

Het is duidelijk dat onze cultuur jongens en meisjes verschillende kansen biedt voor het ontwikkelen van cognitieve en sociale ontwikkeling, leidend tot verschillende patronen van academisch succes. Wanneer een kind op de basisschool de vaardigheden bezit om stil op een stoel te zitten en de opdrachten van de leraar uitvoert, dan lijkt dit een voorspeller voor succes. Meisjes bezitten deze eigenschap in hogere mate dan jongens. De probleemoplossende vaardigheden die noodzakelijk zijn om te slagen op een hoger academisch niveau, vooral in wiskunde en natuurwetenschap, worden verkregen door te oefenen met speelgoed en materialen die visueel ruimtelijke vaardigheden vereisen. Jongens hebben het voordeel dat ze meer toegang hebben tot speelgoed van dit kaliber. Moeders lijken een sleutelrol te spelen in het voorzien van zulk soort speelgoed.

Het is dus duidelijk dat er verschillende aspecten van invloed zijn op het spelgedrag van kinderen, wat als gevolg heeft dat er geslachtsverschillen ontstaan. Tevens zijn kinderen zich bewust van sociale stereotypes in sport. Er zal verder onderzoek gedaan moeten worden om deze geslachtsverschillen duidelijker tot uiting te laten brengen.

Literatuurlijst

- Berenbaum, S.A. (1999). Effects of early androgens on sex-typed activities and interests in adolescents with congenital adrenal hyperplasia. *Hormones and Behavior*, 35, 102-110.
- Berenbaum, S.A. & Snyder, E. (1995). Early hormonal influences on childhood sex-typed activity and playmate preferences: implications for the development of sexual orientation. *Developmental Psychology*, 31, 31-42.
- Berger, H.J.C., Aerts, F.H.T.M., Sijde, A., Bogart-Bex, P.A.M. & Teunisse, J.P.W.M. (2002). Cognitieve stijlkenmerken bij jongeren met een autisme-spectrumstoornis. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 44, 83-94.
- Boyle, D.E., Marshall, N.L., Robeson, W.W. (2003). Gender at play. *American Behavioral Scientist*, 46, 1326-1345.
- Caldera, Y.M., McDonald Culp, A., O'Brein, M., Truglio, R.S., Alvarez, M. & Huston, A.C. (1999). Children's play preferences, construction play with blocks, and visual-spatial skills: are they related? *International Journal of Behavioral development*, 23, 855-872.
- Fagot, B.I., Leinbach, M.D. (1989). The young child's gender schema: environmental input, internal organization. *Child Development*, 60, 663-672.
- Fisher-Thompson, D. (1990). Adult sex typing of children's toys. *Sex Roles*, 23, 291-303.
- Freeman, K. (2007). Preschoolers' perceptions of gender appropriate toys and their parents' beliefs about genderized behaviours: miscommunication, mixed messages, or hidden truths? *Early Childhood Education Journal*, 34, 357-366.
- Golombok, S. & Rust, J. (1993). The pre-school activities inventory: a standardized assessment of gender role in children. *Psychological Assessment*, 5, 131-136.
- Knicmeyer, R.C., Wheelwright, S., Taylor, K., Raggatt, P., Hackett, G. & Baron-Cohen, S. (2005). Gender-typed play and amniotic testosterone. *Developmental Psychology*, 41, 517-528.
- Koivula, N. (1995). Ratings of gender appropriateness of sports participation: effects of gender-based schematic processing. *Sex Roles*, 33, 543-557.
- McHale, S.M., Kim, J.Y., Whiteman, S. & Crouter, A.C. (2004). Links between sex-typed time use in middle childhood and gender development in early adolescence. *Developmental Psychology*, 40, 868-881.

- Nordenström, A., Servin, A., Bohlin, G., Larsson, A. & Wedell, A. (2002). Sex-typed toy play behavior correlates with the degree of prenatal androgen exposure assessed by CYP21 genotype in girls with congenital adrenal hyperplasia. *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 87, 5119-5124.
- Pinel, E.C. (2002). Stigma consciousness in intergroup contexts: the power of conviction. *Journal of Experimental Social Psychology*, 38, 178-185.
- Raag, T. & Rackliff, C.L. (1998). Preschoolers' awareness of social expectations of gender: relationships to toy choices. *Sex Roles*, 38, 685-700.
- Sandberg, D.E. & Meyer-Bahlburg, H.F.L. (1994). Variability in middle childhood play behavior: effects of gender, age, and family background. *Archives of Sexual Behavior*, 23, 645-663.
- Sandnabba, N.K. & Ahlberg, C. (1999). Parents' attitudes and expectations about children's cross-gender behavior. *Sex Roles*, 40, 249-263.
- Schmalz, D.L. & Kerstetter, D.L. (2006). Girlie girls and manly men: children's stigma consciousness of gender in sports and physical activities. *Journal of Leisure Research*, 38, 536-557.
- Serbin, L.H., Zelkowitz, P., Doyle, A.B. & Gold, D. (1990). The socialization of sex-differentiated skills and academic performance: a mediational model. *Sex Roles*, 23, 613-628.
- Turner, P.J. & Gervai, J. (1995). A multidimensional study of gender typing in preschool children and their parents: personality, attitudes, preferences, behavior, and cultural differences. *Developmental Psychology*, 31, 759-772.